

Драгомир БРАЈКОВИЋ*

СВЕЖИНА ЛИРСКЕ НАРАЦИЈЕ

У основи, лирско подразумева субјективност у обради теме и богатство текстуре, што сугерише већу сликовитост него у ма ком другом роду. Ако лирику, одређују ова обележја лиризам је атмосфера или штимунг и он је, најчешће, примерен песничком делу што не искључује његово присуство и у прозном тексту. Лирика и лиричност сусрећу се и код прозних писаца као својеврсно обојење, тонирање, или наглашена субјективност. Књижевно дело Ђамила Сијарића и онда кад није стихом исказано натопљено је и лириком и лиризмом.

Сијарић се, подсетимо се, огласио песмама, али је књижевно име стекао као маг приповедања и изванредан романсијер. Склоност ка фабулирању и вештина вођења и свођења епски широко засноване прозне структуре нису потиснули Сијарићеву склоност ка лирици исказаној не само у поезији коју је, истина ретко али истрајно, исписивао упоредо са прозним делима. Иако је Сијарићева поезија с разлогом остала у засенку његовог прозног опуса, лиризам овога песника пулсира и пробија и кроз његову прозну реченицу. Сијарићева је проза, нарочито она остварена у форми краћих и дужих прича, обележена лирским доживљајем света.

С разлогом су многи тумачи Сијарићевог дела истицали његову склоност ка лирској слици. Радован Вучковић у обимној студији „Лирски свијет Ђамила Сијарића” (зборник *Лик и лирска слика у дјелима Ђамила Сијарића*, РУ „Пиво Караматијевић”, Прибој 1979. године) истиче да „Сијарић ствара један *наивни свет* који сише груди природе па, чини се, баш због тога из њега бије бескрајна топлина која се може стваралачки ухватити само тако како то Сијарић и чини *лирском сујестџијом*”.

У овом су запажању неколике битне особености Сијарићева поступка, природе његова дела па, ако хоћете, и њега самог. Присност са приро-

* Драгомир Брајковић, књижевник

дом и природност битна су обележја односа у Сијарићевој књижевној космогонији, извесна наивност и простодушност резултат је те блискости, а *лирска сујесџија даје свежину нарацији*.

Радован Вучковић посебно истиче лирску сугестију као снажно обележје и моћно средство комуникативности Сијарићеве прозе.

Лирска сугестија је тек један сегмент присутан најчешће у мекој дескрипцији као и блискости човека и природе. Код Сијарића, како примећује Радован Вучковић, описи природе „превазилазе декоративну функцију постајући саставни део и основни носилац његове уметничке филозофије”.

Сијарић је ненадмашни мајстор приповедања, али је његов говор лирски интониран, а догађаји дочарани више сликовно, симболима и метафорама а мање фабулирањем и епском нарацијом. Комбиновање и претапање више техника (остварено суптилно и једва приметно), чини Сијарићев стваралачки поступак јединственим.

Већ је толико пута истицано да у Сијарићевим романима лиризам није *орнаментални сасџојак* приче, већ је он, како указује Радојица Таутовић, *функционални чинилац који ошварује увид у лирску позадину историје*. Таутовић сасвим исправно запажа да код Сијарића историзам и лиризам изгледају нераздвојни као спољашња и унутрашња страна лепоте”.

Сијарићево је приповедање највећма окренуто самоћи, сагоревању у чежњи за блискошћу и срећом, окренуто је при том води из које смо испливали, а која је слика и прклика нашег протицања. Најупечатљивији утисак у оваквим Сијарићевим причама остављају лирске слике и призори, па његови јунаци било да се ради о људским бићима, животињама, биљу или другим стварима, постају симболи, метафоре. Бунар, жеђ и вода, која се губи у тврдој земљи, снаха чији се живот клати на кратком простору између удаје и вешала, Демко жељан братства, братског разговора и загрљаја, коза у миочкој неприступачној платији, коњ који трчи своју и господареву последњу трку не би ли се сачувао престиж и угрожени понос, путник на путу и крушка крај пута а близу воде, постају симболи баш као и осамљени хрт у бихорском крају, као мукиња и брекиња, тужне, али постојане невесте у тамошњим шумама. Све је то разлика а она има цену. Скупу и високу.

Нема сумње да је Сијарићево приповедање и пластично извајане слике све ово уздигло и осмислило, чинећи га егзистенцијалним симболима и парадигмама.

У антологијској причи „Бунар”, Сијарић приповеда о онима које ка небу носе снови а за земљу их чврсто везују и прикивају обавезе и обичаји. Сијарић је њихову распоућеност не само уметнички снажно и пластич-

но исказао већ је саосећајно, делећи судбину јунака својих прича, створио код читалаца утисак приличан оном који остављају надахнуте лирске песме и поеме. То је нешто налик *Буревеснику* Максима Горког или поеми Михаила Љермонтова, писаца које је, како је истицао, Сијарић радо читао и сматрао их себи духовно блиским.

Књижевна сродства Сијарић није укривао већ истицао. Могло му се – уз све сличности био је самосвојан и самородан. Сијарићев лиризам је као и његова приповедна уметност, посебне врсте. Он извире и из језичког богатства, пластичности приповедања, али и мелодиозности Сијарићеве реченице. Сијарићева реченица плеше и игра по мери осећања и по налогу самог садржаја. Пишући о поступку у роману *Рашка земља Расција*, Светозар Кољевић примећује да „свака помереност и сваки трепет тог језика осећа се тако снажно и стога што је тај језик наизглед сав у знаку традиционалних народних облика казивања – мисао пуца јер не може да стане у пословицу, прича се кида јер не може да се подреди морфологији бајке, људи се ломе под притиском својих снова и реалности којима структура скаске не може да влада, нечастиве историјске силе своје коло воде јер се не покоревају бајалици која их кроти”.

Све је то ухваћено једним потезом па се у једном трену, у Сијарићевом приповедању, зависно од потребе места, лако, брзо и природно налазе и допуњују традиционални облици и савремени обрасци.

Склон да измаштаним светом попуњава временске празнине, Сијарић је саставио један посебан свет у коме је свака и свачија судбина парадигматична, или би могла бити. Гледајући на живот као на непоновљиво и тешко објашњиво чудо, а на свет као на велику позорницу на којој се смењују актери (мењају на путу путници), Сијарић од приче о чуду живота прави ново чудо. Посебан приповедачки дар учинио је да локални простор и миље у његовим причама постане светска позорница.

Сијарић је очућавао обично и свакодневно, чинећи свет сложенијим, но ништа мања није његова умешност да оно обично, свакодневно учини чудесним.

И биљке, и животиње, и сва божија створења, и дрво и камен, налазе разлога постојању само ако имају какав сан. Макар и неостварив. Заправо, неостварив најчешће. И мукиње и брекиње, што личе час на невесту, час на одиву безродницу (Сијарићева су поређења и необична и изванредна), одиву којој нема ко да дође чак ни у првиче. Све су то божија створења која горе у лепоти сна, а скончавају у патњи јер без ожиљака нема никога на белом свету. Ово је сазнање у Сијарићевим причама казано мирно, јер он ни о умирању не говори драматично. Нису се његови јунаци помирили са затеченим, али они живе обележени, да би се тута нестајања тро-

шила равномерно, целога живота. Сијарићеви јунаци су се са неспокојством сродили. Оно је најчешће мотивисано сапетошћу и ограниченошћу живота, ускраћеношћу за неку жељу, поводом неког сна. Често су машта и сан, макар и неостварив, излаз из стешњеног живота. Ограничења су пре свега обичајна, долазе од људи, али и од више силе. Тако је, јер је тако суђено. Човек поживи и онако како му је писано и онако како му је суђено.

Вештина и лепота Сијарићевог приповедања често су, и са разлогом, истицане, али је чињена и извесна неправда овом писцу јер су друге врлине његовог приповедачког дела (а обиловао је у њима) ређе истицане. Јесте Сијарић личио покретној библиотеци из које су, чинило се, саме по себи извирале приче, баш као што извор избије на одређено место и једнако тече утољујући жеђ свима па и путнику намернику, али је он био мајстор који од мноштва догађаја и детаља одабере оне најкарактеристичније, знао је за све наћи праву реч.

Како је текло Сијарићево усмено приповедање, тако тече и његова писана прича: лако и једноставнио, природно. Но, он је усмено казивање стилизовао, саобразио га у посебан тип приче, знајући да је *прича души њосласишца*.

Сијарић приповеда и тачно и течно, тако да није једноставно одредити да ли је тачност условљена течношћу или обрнуто. У сваком случају, сигурност и лакоћа Сијарићевог приповедања не подупиру само велики дар, урођена и стечена умешност, он се до посвећења предавао свету који је уводио у причу. Оно о чему он приповеда не само да добро познаје већ га разуме и воли. Толико љубави, неусиљене и пуне топлине за све створове може имати само душеван човек, речју песник. А Сијарић је био песник и кад није писао песме, као што је приповедач, рођени приповедач и кад није приповедао. Стечено и урођено су се код њега дивно испомагали и прожимали те се његове приче доимају као органска целина, нешто што је постојало и што је само њему било видљиво, а другима тек пошто је на њега маг речи бацио сноп светла и увео га у казивање. Блеснуо је пред читаоцем један мали космос из кога говоре туга и радост постојања, говоре једноставно и природно; свако својим језиком, а, ипак, изванредно се разумевајући. Тај мали космос има сва обележја великог света и ко се у то мало чудо загледа, неће га зачудити ни велика светска чудеса. Остатке очаран лепотом и свежином језика, једноставношћу и сигурношћу којима се и највеће истине и најсложеније ситуације могу саопштити течно и природно.

Код Сијарића је све од основних елемената: воде, ватре и ваздуха, и све је опточено причом и оковано златом језика. У нас се тако више нити пише, нити приповеда. Упркос томе, Сијарић приповедач не звучи анахроно

већ као ново, привлачно острво на коме све жубори: и гора, и вода, и прича са усана невидљивог казивача, великог мага речи.

И када приповеда, овај писац је песник. Сијарић поседује магију приповедања, а његова наратија, натопљена поезијом и украшена лирским орнаментима, потврда је његовог изванредног песничког умећа. Лиризам Сијарићев потиче са бар два врела: из преуређене и преобликоване уметности усменог приповедања, где се прича и нити, и кити, а онда из саме пишчеве природе. Осетљив на лепоту и неправду, саосећајан и солидаран са угроженим људима, животињама, биљкама и свим божјим створењима, он је заточеник песничког утопијског сна о доброти, племенитости и лепоти, а тај сан, преточен у приче о другим и о другом, продужава се и траје у читаоцу, којег Сијарић вештим приповедањем држи у власти лирске наратије као захвалног и омађијаног поклоника.

Dragomir BRAJKOVIĆ

THE NOVELTY OF THE LYRIC NARRATION

Summary

Even when he is telling the story this writer is poet. Sijarić has magic of telling the story, his narrative language, is full with poetry and decorated with lyric ornaments, and it is confirmation of his outstanding poetic skills. Sijarić lyric originate from two wells: from one rearranged and reshaped art of oral narration where is told and decorate, and other from the writers own nature. Sensitive on beauty and on injustice, sympathetic and solidar with degraded people, animals, plants and all Gods creatures, he is prisoner of the poets Utopian dream about goodness, nobility and beauty, and that dream, transformed in stories about other and to the other, is lasting in reader who is in the power of lyric narration with Sijarić's skilful narration, and who is grateful and hypnotized pilgrim.

